

Elżbieta Miterka
Akademia Ignatianum

Współczesna edukacja elementarna szansą na rozwój dziecka

Recenzja książki:

*Nowe wyzwania i perspektywy
dla wychowania przedszkolnego
i edukacji wczesnoszkolnej,*

pod redakcją naukową dr Barbary Surmy,
Akademia Ignatianum – Wydawnictwo WAM,
Kraków 2012

Nowe wyzwania i perspektywy dla wychowania przedszkolnego i edukacji wczesnoszkolnej to zaproszenie do dyskusji i działań w zakresie wczesnej edukacji dziecka. Monografia, na którą składa się piętnaście artykułów dotyczących procesu wychowania małego dziecka w aspekcie aktualnych wyników badań polskich pedagogów i psychologów, stanowi bogatą refleksję, wobec której czytelnik nie pozostaje obojętny. Podjęta tematyka odpowiada na wciąż niegasnące emocje społeczeństwa związane z reformą systemu oświaty oraz wprowadzenie nowej podstawy programowej i obniżenie wieku obowiązku szkolnego. Autorzy artykułów w sposób czytelny prezentują podstawy teoretyczne oraz wyniki badań empirycznych, pozwalając tym samym czytelnikowi na wzbogacenie osobistego spojrzenia na wyzwania, jakie stawiają, oraz perspektywy, jakie stwarzają zmiany zachodzące w edukacji. Zaproszenie do współpracy pedagogów i psychologów reprezentujących różny dorobek naukowy stanowi bogate źródło inspiracji dla czytelnika.

Artykuł Iwony Sikorskiej *Czy systemy edukacyjne powinny się integrować? Aktualność pedagogiki Marii Montessori w świetle doniesień współczesnej psychologii* rozpoczynający monografię wprowadza odbiorcę w koncepcję montessoriańską w aspekcie prac badawczych współczesnych psychologów i pedagogów na przykładzie koncepcji przepływu flow Mihalyi Csikszentmihalyi, inteligencji wielorakich Howarda Gardera i inteligencji emocjonalnej Petera Saloveya i Johna D. Mayera. Pojęcie polaryzacji uwagi, uczenie wielozmysłowe, znaczenie aktywności ruchowej, postulat radości i zainteresowania w edukacji Marii Montessori jeszcze wyraźniej przemawiają do czytelnika zachęcając go, do korzystania z doświadczeń pedagogiki alternatywnej w procesie wychowania małego dziecka.

Kolejny interesujący artykuł *Wokół (nie)zamierzonych skutków przemian w edukacji przedszkolnej* Magdaleny Grochowalskiej zachęca czytelnika do dyskursu jako odpowiedzi na wprowadzone zmiany w edukacji. Jak słusznie zauważa autorka, zaangażowany nauczyciel posiadający rozległą wiedzę na temat dziecięcego rozwoju, metodyki własnej pracy, świadomy swojej wspierającej roli w procesie uczenia się dziecka i odczuwający wysoką potrzebę i sens własnej aktywności stanowi kluczową rolę w realizacji założonych celów reformy, co potwierdza zaprezentowany raport z badania nauczycielek wychowania przedszkolnego.

Na uwagę czytelnika zasługuje również artykuł zatytułowany *Nauczyciel wychowania wczesnoszkolnego kreatorem działań edukacyjnych* autorstwa Danuty Kocurek i Natalii Marii Ruman, który przypomina o więzi, jaka tworzy się pomiędzy wychowankiem i wychowawcą, sprzyjając rozwojowi osobowości dziecka. Pisząc o roli wychowawcy, autorki zwracają uwagę na świadomy proces stawania się nauczycielem we współpracy z uczniem, poprzez budowanie autorytetu w partnerstwie, oparciu relacji wychowawczej na wartościach prawdy i miłości, ciągłą formację kulturalno-oświatową oraz dialog, stwarzający przestrzeń do rozmowy, wymiany myśli i poglądów.

Specjalne potrzeby dziecka prezentowane w aspekcie zmian systemowo-organizacyjnych, programowych i metodycznych wynikających z reformy systemu oświaty, stanowią treść artykułu *Diagnozowanie potrzeb edukacyjnych dzieci w młodszym wieku szkolnym* Agnieszki Guzik. Autorka przedstawiając podział uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi i wynikającą z niego charakterystykę poszczególnych grup, porządkuje wiedzę czytelnika we wskazanym zakresie. Wskazując natomiast na obserwację, jako metodę diagnozującą specjalne potrzeby edukacyjne ucznia, zachęca nauczycieli do konstruowania własnych narzędzi, posługując się kilkoma przykładami. Inspiracją dla badaczy mogą stać się wskazania autorki zawarte w podsumowaniu.

Odpowiedzialne i świadome wprowadzanie dzieci w przestrzeń matematyczną stanowi treść artykułu Anny Maliny *W poszukiwaniu drogi do sukcesów matematycznych dziecka*. Autorka opierając się na wynikach badań naukowych i teoretycznych podstawach rozwoju dziecka, w czytelny sposób zaprezentowała uwarunkowania sprzyjające osiągnięciu przez niego sukcesów matematycznych. Przytoczone strategie postępowania dydaktycznego edukacji konceptualnej i proceduralnej oraz dbałość o właściwe rozwijanie intuicji matematycznych dziecka, stanowią wartościowe wskazania autorki zarówno dla nauczycieli, jak i rodziców zaangażowanych w harmonijny rozwój własnego dziecka.

Jolanta Sajdera, autorka kolejnego, wartego polecenia artykułu, zatytułowanego *Perspektywa interakcyjna w edukacji przedszkolnej* zachęca nauczycieli do podejmowania trudu zróżnicowanych form pracy z dziećmi, wykorzystując współpracę rówieśniczą oraz grupowe uczenie się we współpracy. Postrzeganie dziecka jako osoby aktywnej poznawczo w interakcjach społecznych to zadanie dla nauczyciela i rodzica, który niejednokrotnie nie docenia potencjału drzemiącego w małym dziecku.

Nad miejscem współczesnej literatury dziecięcej w edukacji wczesnoszkolnej podjęła rozważania Krystyna Zabawa w artykule zatytułowanym *Współczesna literatura dziecięca w edukacji wczesnoszkolnej – rzeczywistość i perspektywy*. Autorka dokonując analizy zawartości podręczników, wskazanych lektur szkolnych i czasopism skierowanych do dzieci w wieku wczesnoszkolnym z uwzględnieniem pojawiających się pozycji literackich budowanych na zasadzie hipertekstu czy tzw. książki konwergencyjnej, wskazuje na zbyt małą obecność literatury współczesnej w edukacji wczesnoszkolnej, pod refleksję poddając doskonalenie nauczycieli we wskazanym zakresie.

Dynamicznie rozwijająca się rzeczywistość edukacyjna stwarza nowe narzędzia, których odpowiednie wykorzystanie umożliwi rozbudzenie motywacji do nauki. W aspekcie procesu nauczania-uczenia się języków obcych temat podjęła Tatiana Konderak w artykule *Język obcy nowożytny w edukacji wczesnoszkolnej w dobie przemian*. Autorka prezentuje umiejscowienie nauczania języków obcych w polityce edukacyjnej Unii Europejskiej oraz reformie edukacji w nauczaniu wczesnoszkolnym w Polsce. Podejmuje analizę uwarunkowań procesów poznawczych w kształceniu sprawności dziecka w zakresie opanowania znajomości języka obcego, wskazując na piosenki, gry i zabawy językowe jako działania sprzyjające zapamiętywaniu, zaspokajające potrzebę aktywności i rozwijające wewnętrzną motywację do nauki języka. Interesująca propozycja gier i zabaw opartych na powtórzeniach, wzbogaconą nagraniami i ilustracjami może stanowić inspirację dla nauczających języka obcego zarówno na etapie wczesnoszkolnym, jak i pozostałych etapach kształcenia.

Uwagę czytelnika na trudności w budowaniu więzi i relacji zarówno pomiędzy najbliższymi członkami w rodzinie, jak i w społeczeństwie koncentruje autorka kolejnego artykułu Barbara Surma. Wychowanie religijne dziecka w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym wobec wyzwań współczesnego świata ukazuje zmiany zachodzące w wychowaniu religijnym w kontekście wyzwań dzisiejszej rzeczywistości. Zaprezentowane studium polskiej katechezy oraz zwrócenie uwagi na potrzeby duchowe dziecka poprzez chrystocentryczny charakter katechezy przedszkolnej stanowią wskazania nie tylko dla nauczycieli-katechetów, ale przede wszystkim rodziców odpowiadających za wychowanie moralno-religijne własnego dziecka.

Autorka kolejnego artykułu prezentuje palącą potrzebę całościowego opisanie zjawiska książki religijnej dla najmłodszych. Krystyna Zabawa w publikacji *Edukacja religijna we współczesnych książkach dla dzieci* wyróżnia sześć kręgów tematyczno-gatunkowych, tj. opowieści biblijne, opowieści o świętych i aniołach, opowieści o świętych, opowieści o wierze, bajki i poezja, przydatnych w praktycznej działalności wychowawczej, dokonując przeglądu współczesnych książek dla dzieci, które mogą wesprzeć edukację religijną najmłodszych. Zaangażowany wychowawca powinien zapoznać się z treścią publikacji, gdyż jest ona interesującą propozycją nie tylko na nauczycieli katechezy.

Irena Popiołek w artykule *Wychowanie przez sztukę w przedszkolu*, przypomina o wartości procesu twórczego dziecka, w którym obserwacja łączy się z przeżyciem, a poznawanie świata zewnętrznego z ekspresją. Za Stefanem Szumanem, jednym z twórców koncepcji wychowania estetycznego, autorka przywołuje znaczenie plastycznych prac dzieci i umiejętności ich interpretacji przez nauczycieli, wskazując jednocześnie na zmniejszenie godzin zajęć plastycznych i muzycznych w nowej podstawie programowej. Dzisiejsza dynamiczna rzeczywistość i intensywny tryb życia dorosłych usprawiedliwiają brak zaangażowania i wrażliwości w odbiór sztuki. Może warto jednak dla tych najmłodszych podjąć refleksję i zadbać o wartościowy mikroświat dziecka.

Kolejny autor Paweł Herod w artykule *Muzyka jako integralny element wychowania przedszkolnego i edukacji wczesnoszkolnej*, prezentuje znaczenie muzyki we wczesnej edukacji dziecka. Czytelnik niewątpliwie podzieli zdanie autora, iż muzyka przyczynia się do harmonijnego rozwoju psychicznego i fizycznego dziecka, wyostrza wrażliwość, wpływa na wyobraźnię, inteligencję, wychowanie moralne daje upust nadmiarowi energii, kształtuje charakter, uczy systematyczności i przewyżczania trudności oraz zapewnia dziecku poczucie indywidualności ze względu na subiektywność przeżyć estetycznych. Niezrozumiała zatem wydaje się ten-

dencja do ograniczania liczby godzin przewidzianych na zajęcia muzyczne i uzasadnianie prawodawców, iż zapewnienie rozwoju potencjału twórczego najmłodszych poprzez ekspresję muzyczną w formie różnorodnych improwizacji powinno stanowić wyraz troski nauczyciela wychowania przedszkolnego w zakresie rozwijania dyspozycji twórczych dzieci.

Magdalena Madej-Babula w kolejnym artykule zatytułowanym *Przed-szkole środowiskiem kształtowania postaw prozdrowotnych dziecka* przypomina o potrzebie jak najwcześniejszego kształtowania nawyków służących ochronie i utrzymaniu zdrowia, jak również o ścisłej współpracy w wymienionym zakresie pomiędzy środowiskiem rodzinnym i przedszkolem do którego uczęszcza dziecko. Autorka prezentuje strukturę postawy prozdrowotnej poprzez jej komponent poznawczy, odnoszący się do poziomu wiedzy na temat zdrowia, komponent emocjonalny przejawiający się w zaangażowaniu, motywacji i działaniu w zakresie zdrowego stylu życia oraz komponent behawioralny będący zespołem ukierunkowanych zachowań i podejmowanych działań prozdrowotnych bądź antyzdrowotnych. Refleksji wychowawczej sprzyjają wyniki badań zaprezentowane w artykule, które potwierdzają zaangażowanie rodziców w bieżącą informację na temat aspektów zdrowotnych dziecka prowadzonych w placówce przedszkolnej, jednocześnie wskazując na wysokie oczekiwania wobec placówek przedszkolnych w zakresie kształtowania prawidłowych nawyków higienicznych oraz sprawności fizycznej własnych dzieci przy minimalnej aktywności ze strony środowiska rodzinnego.

Interesującą tematykę podejmuje również artykuł Katarzyny Wojciechowskiej *Przygotowanie uczniów po pierwszym etapie edukacyjnym do racjonalnego spędzania czasu*, który poprzez prezentację wyników badań w zakresie uwarunkowań racjonalnego spędzania czasu przez uczniów kończących edukację wczesnoszkolną, przywołuje potrzebę kształtowania odpowiedzialności za własny wypoczynek. Próbę badawczą w zaprezentowanych wynikach, stanowili nie tylko uczniowie, ale również ich nauczyciele i rodzice, zamieszkujący trzy środowiska lokalne na terenie województwa kujawsko-pomorskiego, nie wszyscy świadomi swojej roli w zakresie przygotowania dzieci do racjonalnego organizowania czasu. Wychodząc naprzeciw stwierdzeniu, iż elementem wychowania ogólnego młodego człowieka jest również uczenie spędzania wolnego czasu zarówno w aspekcie jego planowania, jak i form realizacji, autorka zwraca uwagę na funkcje stymulacyjną, adaptacyjną, korekcyjną i kompensacyjną szkoły w organizowaniu aktywnych form zajęć ruchowych. Nie zapominając o kształtowaniu prawidłowych wzorców zachowań w domu rodzinnym poprzez aktywny wypoczynek i wspólne spędzanie czasu wolnego. Moim zdaniem, artykuł inspirujący do działania nauczy-

Recenzje/Reviews

cieli na różnych poziomach kształcenia. Warto przyjrzeć się bliżej, jak dzieci spędzają wolny czas oraz poszukać sposobów, by nauczyć ich właściwie nim zarządzać. Racjonalny podział pracy i wypoczynku wspomaga aktywność i efektywność człowieka zatem kształtowanie właściwych nawyków powinno rozpoczynać się już od najmłodszych lat.

Artykułem kończącym cykl jest *Edukacja ekologiczna ważnym elementem religijno-patriotycznego wychowania dziecka przedszkolnego* autorstwa Natalii Marii Ruman, która wskazuje na aktualność problemu budowania świadomości ekologicznej w oparciu o jej wieloaspektową edukację. W treści artykułu odnajdziemy wskazania dotyczące kształtowania ekologii domu poprzez umiłowanie życia oraz harmonijne współżycie i uczestnictwo w kulturze domowników, ekologii słowa implikującej poszanowanie darów natury i środowisko jako elementów ekoteologii, duchowości człowieka prowadzącej do nowego stylu życia opartego na współodpowiedzialności człowieka za kształt integralności świata. Autorka teorię łączy z praktyką, podając różne przykłady działań realizowanych w placówkach przedszkolnych i nie tylko, które mają na celu budowanie szerokiego systemu wartości sprzyjającemu rozwojowi osobowości młodego człowieka we współlistnieniu ze środowiskiem naturalnym poprzez działanie, odkrywanie, badanie i przeżywanie. Intrygujące podejście do procesu kształtowania świadomości ekologicznej poprzez aspekt kultury, patriotyzmu, teologii i pedagogiki stanowi inspirujące podejście wobec którego czytelnik nie pozostaje obojętny.

Lektura książki *Nowe wyzwania i perspektywy dla wychowania przedszkolnego i edukacji wczesnoszkolnej* pod redakcją naukową dr Barbary Surmy stanowi bogate źródło do dalszych poszukiwań i inspiracji dla czytelnika. Trafny dobór tematyki monografii, aktualność treści, wyników badań i analiz wraz z logiczną kompozycją poszczególnych elementów sprawia, że czyta się ją z zainteresowaniem i zaangażowaniem. Bogata literatura przedmiotu pozwala na szczegółowe zapoznanie się z poruszaną problematyką.

Na uwagę zasługuje również troska autorów, którzy starają się wspierać rodziców i nauczycieli w zrozumieniu przez nich roli, jaką powinni pełnić w procesie wychowania, w nowych warunkach edukacyjnych.

Autorzy prezentują wysoki stopień refleksyjności i wrażliwość w zakresie prezentowanych zagadnień oraz potrzeb potencjalnego czytelnika. Język publikacji umożliwia zrozumienie przekazywanych treści nie tylko przez specjalistów, ale również zwykłych odbiorców.

Uważam, że monografia jest interesującą propozycją na rynku wydawniczym, odpowiadającą na potrzeby i zachęcającą do własnej refleksji studentów, rodziców i nauczycieli w aspekcie nowych wyzwań i perspektyw dla wychowania przedszkolnego i edukacji wczesnoszkolnej.